

**Unios notatserie
nr. 1/2016**

Unios innspill til
regjeringen Solberg
i forkant av
2017-budsjettet

Brev til finansminister Siv Jensen

3. februar 2016

Innhold	Side
Internasjonal økonomi	4
Norsk økonomi	6
Boks 1: Unios tiltak for flyktninger	11
Skatter og avgifter	12
Arbeidsmarkedet.....	14
Kommuneøkonomien	17
Barnehager.....	19
Grunnskole og videregående opplæring.....	21
Helse- og omsorgstjenester	22
Høyere utdanning og forskning	24
Politiet.....	26
Den norske kirke.....	26
Vedlegg: Unios satsingsforslag statsbudsjettet 2017	29

Unios notatserie på www.Unio.no (utdrag)

- Nr 5 2008 Kan ny AFP i privat sektor overføres til offentlig sektor?
- Nr 1 2009 Makt og innflytelse i EU – fagbevegelsens rolle
- Nr 5 2009 Offentlig tjenestepensjon – om meklingsresultatet 2009
- Nr 2 2010 Ny pensjonistbeskatning - kommentarer til regjeringens forslag
- Nr 3 2010 Skattlegging av pensjonsinntekt - Unios hørings svar
- Nr 6 2010 Kombinasjon arbeid og pensjon
- Nr 1 2011 Brutto er best
- Nr 5 2011 Uførepensjon og skatt
- Nr 7 2011 Kunnskapskommunen
- Nr 1 2012 På arbeidsgivers nåde - privat tjenestepensjon
- Nr 2 2012 Er forskning arbeid?
- Nr 5 2012 Hybriden – tjenestepensjon à la carte
- Nr 6 2012 Frontfagsmodellen – modell under press
- Nr 7 2012 Hybriden – Unios hørings svar
- Nr 1 2013 Yngre årskull og offentlig tjenestepensjon
- Nr 4 2013 Unios hovedkrav og forventninger til en ny regjering
- Nr 5 2013 Ny uførepensjon i offentlig tjenestepensjon fra 2015
- Nr 6 2013 Ny uførepensjon i privat tjenestepensjon fra 2015
- Nr 4 2014 Handelsavtaler og handel med tjenester
- Nr 6 2014 Offentlig tjenestepensjon målt mot andre tjenestepensjonsordninger
- Nr 2 2015 Realinntektsnedgang for alderspensjonister og minstepensjonister
- Nr 3 2015 Unios kommentarer til Revidert budsjett 2015 og Kommuneproposisjonen 2016
- Nr 4 2015 Trygdedrøftingene 2015
- Nr 5 2015 Produktivitet – Unios kommentarer til Produktivitetskomisjonens innstilling
- Nr 6 2015 Unios kommentarer til Solberg-regjeringens forslag til statsbudsjett for 2016
- Nr 1 2016 Unios innspill til regjeringen Solberg i forkant av 2017-budsjettet

Unios notatserie gir bakgrunn og kommentarer til aktuelle faglige og politiske spørsmål. Her trykker vi også Unios syn i viktige hørings saker og våre innspill i forbindelse med statsbudsjett mv.

Unios 10 krav

1. Unio krever økt innsats for kompetanse, forskning, omstilling og nye arbeidsplasser. En tiltakspakke på 15 mrd. kroner kan gi opp til 20.000 nye arbeidsplasser. Innsatsen må starte allerede i Revidert budsjett 2016. Asylsituasjonen krever økt innsats på en rekke politikkområder for å sikre god integrering og størst mulig yrkesdeltakelse fra de som får opphold. Finanspolitikk må brukes mer aktivt, store skattelettelser gjennom redusert formuesskatt eller lavere samlet selskapskatt gir svak sysselsettingseffekt og dårlig fordeling.
2. Unio krever at kommunesektorens frie midler justert for demografiske utgifter mv. styrkes med 2 mrd. kroner i tillegg til ekstraordinære midler til vedlikehold av bygg og tjenestetilbud overfor nye asylsøkere.
3. Unio krever at taket i nettolønnsordningen for norske sjøfolk fjernes. Videre vil en fullverdig nettolønnsordning for nordmenn om bord i NIS-skip sikre mange arbeidsplasser.
4. Unio krever at det settes av 440 mill. kroner til kompetanseheving i barnehagene og 400 mill. kroner til å dekke lønn ved innføring av en bemanningsnorm som sikrer 50 prosent barnehagelærere.
5. Unio krever videreføring av midlene for økt lærertetthet på 1.-4. trinn og ungdomstrinnet. Disse tiltakene må være starten på en lovfestet norm for lærertetthet i hele grunnskolen. Videre må det settes av midler slik at elever som ikke får lære plass etter Vg2, får rett til et toårig praksisbasert opplæringsløp i skolens regi.
6. Unio krever at rammene for sykehusene økes med 12 mrd. kroner over fire år slik helseministeren har lovet, dette bl.a. for å sikre fornying av helt nødvendig teknisk utstyr innen bildediagnostikk og stråleterapi.
7. Unio krever 500 mill. kroner øremerket til en opptrappingsplan for habilitering og rehabilitering, en forpliktende opptrappingsplan for helsestasjon- og skolehelsetjenesten slik at tildelte midler tilføres formålet og 23 mill. kroner til en tilskuddsordning for ergoterapeuter.
8. Unio krever en styrking av basisbevilgningene til universiteter og høyskoler med liten FoU-andel og til forskningsinstituttene med 100 mill. kroner hver. Kostnadskuttet på 0,6 pst for forsknings- og utdanningsinstitusjonene reverseres og tempoet på rehabiliterings- og vedlikeholdssiden økes med 300 mill. kroner.
9. Unio krever fullfinansiering av nærpolitireformen og reell økning i de frie driftsmidlene slik at distriktenes økonomiske handlingsrom styrkes.
10. Unio krever at overføringene til Den norske kirke etter virksomhetsoverdragelsen 1.1.2017 sikrer en landsdekkende folkekirke og at lovpålagte oppgaver og forpliktelser overfor arbeidstakerne blir ivaretatt.

3. 2.2016

Unios innspill til regjeringen Solberg i forkant av statsbudsjett for 2017

Unio mener at det er nødvendig med økt innsats for kompetanse, forskning, omstilling og nye arbeidsplasser. Innsatsen for å bekjempe den stigende arbeidsledigheten må økes. Asylsituasjonen krever økt innsats for å sikre størst mulig yrkesdeltakelse fra de som får opphold. Finanspolitikken må brukes mer aktivt og målrettet, og virkemiddelbruken i den økonomiske politikken må vris bort fra store skattelettelse og for stor vektlegging av lav rente. Vi må tilbake til 1993 for å finne høyere arbeidsledighet enn nå. Store skattelettelse er feil medisin, nye lettelse i formueskatten eller selskapsskatten gir liten sysselsettingseffekt og dårlig fordeling. Lavrentepolitikken begrenser ikke bare mulighetene til å bruke budsjettets utgiftsside på en mer aktiv måte, men den øker også faren for finansielle bobler og økt gjeldsoppbygging i husholdningene. Unio foreslår en tiltakspakke som kan gi inntil 20.000 flere arbeidsplasser, blant annet gjennom lavere arbeidsgiveravgift for oppstartsbedrifter og økte offentlige utgifter som vil gi økt sysselsetting i både privat og offentlig sektor.

Internasjonal økonomi

Internasjonal økonomi tar seg sakte opp. I USA har oppgangen vart noe tid, sysselsettingen øker og ledigheten har allerede kommet ned på et relativt lavt (amerikansk) nivå. Den amerikanske sentralbanken har allerede satt opp styringsrentene ett hakk. Sysselsettingsraten i USA har kommet svakt opp de siste fem årene, men den ligger fortsatt 8 prosentpoeng under nivået for 15 år siden. Mange av de nye jobbene har kommet i lavproduktive yrker hvor lønningene knapt er til å leve av, innslaget av «working poor» utgjør 5 millioner sysselsatte i USA, de fleste av disse har heller ikke helseforsikring.

Råvareprisfallet preger utviklingen

De framvoksende økonomiene er preget av prisfallet på olje og andre råvarer. Storeksportører som Russland og Brasil rammes hardt. Veksten er imidlertid fortsatt sterk i India og Kina som

Tabell 1: BNP-vekst, arbeidsledighet og gjeld i USA og Euro-landene, prosent

	USA				Euro-landene			
	Gj.snitt 2003-2007	2015	2016	2017	Gj.snitt 2003-2007	2015	2016	2017
Vekst BNP	2,9	2,4	2,5	2,4	2,2	1,5	1,8	1,9
Arbeidsledighet	5,2	5,3	4,7	4,7	8,7	10,9	10,4	9,8
Offentlig nettogjeld i pst av BNP	44,4	86,4	87,2	87,3	48,2	72,2	71,8	70,5

Kilde: OECD Economic Outlook november 2015. *General government net financial liabilities

importerer mye råvarer. Veksten i Kina er lavere enn tidligere, her er økonomien preget av myndighetenes ønske om å omstille økonomien fra eksport- og investeringsledet vekst til større vekt på innenlandsk konsum. Kinesisk økonomi er også preget av stor usikkerhet som følge av overinvesteringer i bygg med tilhørende potensielle tap for finanssektoren.

For alle nettoimportører av olje er prisfallet positivt for aktiviteten, IMF har tidligere anslått at fallet i oljeprisen isolert sett bidrar til at BNP samlet for hele verden vil være ½-1 prosentpoeng høyere enn det ellers ville vært.

Europa sakte opp, trenger klassisk etterspørselsstimulans

I Europa er oppgangen svakere, men ventes å komme opp mot 2 prosent i 2016 og 2017. Sparepolitikken har hemmet og forverret situasjonen. Nå kjøres det med litt slakkere tøylar i finanspolitikken, i tillegg til at Den europeiske sentralbanken sprøyter «friske» penger inn i privat sektor ved oppkjøp av statsobligasjoner. Ledigheten ventes å gå under 10 pst i 2017 for første gang på flere år.

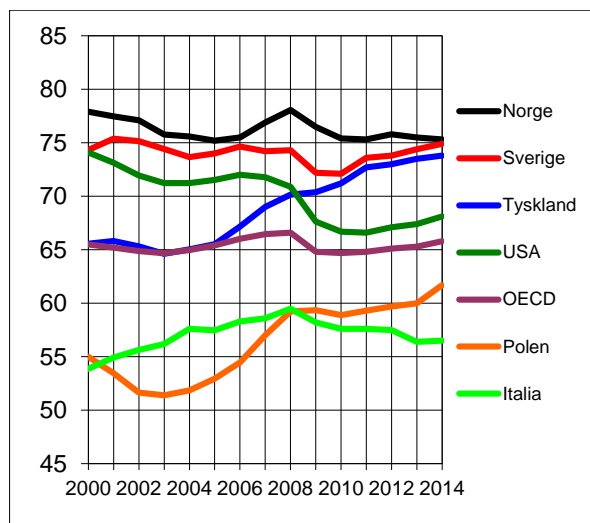
Europa sliter med lav samlet etterspørsel, noe som dels kan forklares med at lønnsandelen i mange europeiske land har gått drastisk ned de siste 15 år, og med at investeringene etter finanskrisa falt brått og har blitt liggende på om lag samme lave nivå siste seks år, et nivå som ikke er høyere enn det var for over 15 år siden.

Europeisk fagbevegelse (ETUC) peker på at Europa trenger økt etterspørselsstimulans bl.a. gjennom økte investeringer på bred front. Den ensidige satsingen på eksport for å komme ut av krisa har ikke hjulpet. Ledigheten har bitt seg fast og velferdstapet er enormt. Europa trenger store satsinger på infrastruktur, på utdanning og forskning og på offentlig sektor. Økte offentlige utgifter samt investeringer på europeisk nivå vil kunne øke veksten, få ledigheten ned og bidra til å bedre velferdstjenestene og gi de arbeidsledige jobber som sikrer en anstendig inntekt. Et slikt investeringsprogram må komme i tillegg til Den europeiske sentralbankens fortsatte oppkjøp av statsgjeld og lønnsoppgjør i de europeiske landene som står i forhold til produktivitetsveksten.

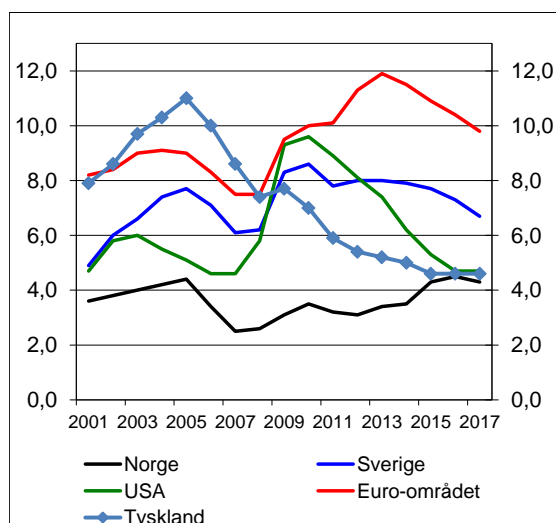
Lave investeringer ikke bare i Europa, men på verdensbasis er en form for markedssvikt. Det økonomiske systemet svikter sine oppgaver. Da må det offentlige ta ansvar og øke investeringene. Denne markedssvikten bidrar også til lavere produktivitetsutvikling.

Lønningene må følge produktivitetsveksten

FN-organisasjonen ILO har ved flere anledninger pekt på at verdens arbeidstakere i en årrekke har tapt kampen om verdiskapingen, se Global Wage Report 2014-15. Nesten all produktivitetsvekst har tilfalt kapitaleierne. Siden 1999 har arbeidsproduktiviteten i de vestlige land økt med 17 prosent, mens reallønningene bare har steget med 6 pst. Selv i Tyskland som har hatt en bedre utvikling enn de fleste andre europeiske land, med en økning i sysselsettingsandelen på 8 prosentpoeng siste 10 år, anslås «the working poor» å utgjøre hele 2 millioner arbeidstakere. En politikk som lar arbeidsgiverne stikke av med mesteparten av produktivitetsveksten er ikke opprettholdbar over tid og den gir økt ulikhet. Lønninger som følger veksten i produktiviteten gir høyere og jevnere vekst og bedre mulighet for å opprettholde sysselsettingen. I Norge er dette en sentral del av Frontfagsmodellen.

Figur 1: Sysselsatte som andel av befolkningen 15-64 år

Kilde: OECD jan 2016

Figur 2: Arbeidsledighet i prosent av arbeidsstyrken

Kilde: OECD Economic Outlook nov 2015

Flyktnings situasjonen

Europa er også sterkt preget av flyktnings situasjonen. Den store økningen i antall asylsøkere i mange europeiske land møtes med økte bevilgninger og større budsjettunderskudd. Dette bidrar til økt vekst og sysselsetting på kort sikt. OECD anslø i november 2015 at økte utgifter til oppfølging av flyktingene vil øke den samlede etterspørselen i Europa med 0,1-0,2 prosent av BNP i 2016 og 2017. Det vil være store variasjoner fra land til land. Integreringen og flyktingenes muligheter for arbeidsdeltakelse vil avgjøre hva virkningene blir på lengre sikt. Det er store forskjeller landene i mellom når det gjelder hvor raskt flykninger kommer i arbeid og hvilken lønn og inntekt disse får. Noen land har allerede åpnet for svært lave lønninger for flykninger og andre som sliter med å komme i jobb. Dette har gitt økte forskjeller, mange jobber for lønninger som gir en inntekt som ligger nær eller under fattigdomsgrensen. Et stort tilfang av lavproduktiv arbeidskraft virker også negativt på vekst og produktivitet, samt at det svekker arbeidstakersidens innflytelse i de nasjonale arbeidsmarkedene.

Norsk økonomi

Arbeidsledigheten i Norge er på vei opp. Vi må tilbake til 1993 for å finne høyere ledighet målt i prosent av arbeidsstyrken. Konjunkturedgangen har vart i godt over ett år, med kraftig nedgang i petroleumsinvesteringene som den viktigste drivkraften. Ekspansiv finanspolitikk og en betydelig svekkelse av krona har motvirket nedgangen noe. Den kraftige økningen i antall asylsøkere vil isolert sett også trekke veksten noe opp på kort sikt.

Todelt på vei opp og todelt på vei ned

Norsk økonomi var todelt på vei opp og er todelt på vei ned. I tiåret før oljeprisfallet var veksten sterkest i oljerelatert virksomhet og i fylker med mye aktivitet knyttet til olja. Etter

Tabell 2: Økonomiske anslag for norsk økonomi 2015-2018, prosentvis endring fra året før der annet ikke er oppgitt

	2015	2016		2017		2018
	SSB des 15	FIN okt 15	SSB des 15	FIN okt 15	SSB des 15	SSB des 15
Privat konsum	2,3	1,9	1,5	2,8	3,2	3,3
Offentlig konsum	2,6	2,7	3,5	1,4	2,1	2,3
Br.inv. i utvinning og rørtransport	-14,1	-8,1	-13,6	-5,5	-4,2	-0,2
Br.inv. fastlandsbedrifter	-0,6	4,5	5,8	6,7	6,5	3,5
Boliginvesteringer	3,0	1,4	4,9	4,4	2,8	3,1
Br.inv. i offentlig forvaltning	3,6	3,0	3,8	3,2	7,0	2,4
Eksport tradisjonelle varer	5,4	4,0	4,2	4,0	3,3	3,6
Import tradisjonelle varer	1,5	3,3	2,1	4,6	4,5	4,5
BNP Fastlands-Norge	1,5	1,8	2,0	2,1	2,6	2,7
- industri og bergverk	-2,1		0,7		2,3	1,3
Sysselsatte personer	0,7	0,5	0,7	0,9	1,4	1,0
AKU-ledighet, nivå	4,4	4,5	4,6	4,2	4,4	4,3
Årslønn	2,8	2,7	2,6	3,0	2,5	2,9
KPI	2,2	2,5	2,8	2,1	2,1	1,6
KPI-JAE	2,7	2,5	2,6	2,1	1,9	1,4
Sparerate husholdningene, nivå	9,8		9,9		9,7	9,2
3-mndr. pengemarkedsrente, nivå	1,3	0,8	0,8	0,9	0,8	1,0
Råoljepris, kroner per fat	435	440	438	474	468	480
Importveid kursindeks, positivt tall angir svakere krone	10,3	1,5	3,9	0,6	-2,1	-2,8

Kilde: Nasjonalbudsjettet 2016 (FIN okt 15) og ØA 4/2015 (SSB des 15)

oljeprisfallet er det de samme næringene og fylkene som merker nedgangen sterkest. Før oljeprisfallet spredte impulsene fra oljevirkomheten og statens inntekter fra olja seg til fastlandsnæringene og offentlig sektor. Det gjenstår å se hvor mye oljeprisfallet og nedgangen i petroleumsvirksomheten nå vil påvirke resten av økonomien. På kort sikt har vi godt handlingsrom gjennom oljefondet og handlingsregelen som gir oss mulighet til å holde aktiviteten oppe hvis finanspolitikken brukes mer aktivt.

Høyt investeringsnivå i petroleumssektoren har forsterket nedturen

Nedgangen i petroleumsinvesteringene skjer fra et meget høyt nivå. En bør derfor være forsiktig med å føre en politikk som sikter mot å gjenopprette dette aktivitetsnivået i petroleumsnæringene. Skulle oljeprisene igjen stige betydelig, må vi vise vilje til å styre investeringsnivået så norsk økonomi i mindre grad blir styrt av oljeselskapenes kortsiktige interesser. Diskusjonen om investeringsnivået i oljesektoren må tas på nytt både av denne grunnen og av hensyn til våre klimaforpliktelser. Det er i tider som disse vi ser konsekvensene av «investeringsboomen» og svak styring over mange år.

I oljefylket Rogaland har den registrerte ledigheten økt med 79 pst siste 12 måneder fra til januar 2016. I fylker som ikke er direkte berørt av oljenedturen har ledigheten så langt holdt seg stabil eller til og med gått ned som i innlandsfylket Hedmark.

Moderat vekst

SSB spår i sine siste prognoser at vi vil få en forsiktig konjunkturoppgang fra andre halvår 2016, at AKU-ledigheten vil nå en topp på 4,6 pst. i år tilsvarende 129.000 helt arbeidsledige, og at ledigheten i 2017 og 2018 bare vil gå svakt ned til tross for at veksten i fastlandsøkonomien ventes å ligge nær trendvekst i 2017 og 2018. Flere varsler om oppsigelser og permitteringer på nyåret og svakere tall for forbrukertillit kan tyde på at disse anslagene kan være for optimistiske. Vekstanslagene må også ses i lys av befolkningsveksten som fortsatt er meget høy, det krever i seg selv høyere vekst enn i en økonomi med stagnerende befolkning som er tilfelle i mange europeiske land.

I den økonomiske politikken har vi nå flere valg. Regjeringen velger, uten særlig motstand fra opposisjonen eller de fleste økonomiske miljøer, å la lavrentepolitikken gjøre mesteparten av jobben. Fortsatt lav rente er også i manges øyne den beste måten å hindre en kronestyrking som kan ta bort eller fjerne den betydelige forbedringen av konkurransevnen vi har hatt etter oljeprisfallet. Kronesvekkelsen har vært viktig for våre tradisjonelle konkurranseutsatte næringer som eksportindustrien og reiselivsnæringa. Vi har derimot ingen garanti for at krona ikke styrker seg igjen. Om det skyldes økt rentedifferanse eller andre forhold er vanskelig å si. I SSBs prognoser anslås det at krona styrker seg i både 2017 og 2018, se tabell 2.

Rydd plass for mer målrettet finanspolitikk

Unio mener på denne bakgrunn at den økonomiske politikken må innrettes slik at finanspolitikken får større alburom framfor pengepolitikken. En mer ekspansiv finanspolitikk gir større rom for målrettede omstillingstiltak mot næringer som kan vokse og mot kommuner og fylker som trenger stimulans. Når vi ser hvor ulikt oljebremsen rammer de forskjellige delene av landet, må politikken være mer treffsikker. Vi trenger en sysselsettingspolitikk som er langt mer offensiv. Bruk av det økonomiske handlingsrommet på store skattelettelser gir liten sysselsettingseffekt og er lite treffsikkert.

En mer målrettet bruk av finanspolitikken for å styrke offentlige investeringer og offentlig tjenestetilbud, vil gi langt større effekt og flere arbeidsplasser både i privat og offentlig sektor. Kommunesektoren må få en mer sentral rolle i kampen mot den økende arbeidsledigheten. Regjeringens politikk innebærer fortsatt en meget stram kommuneøkonomi med små muligheter for å bedre tjenestetilbudet på kjerneområdene utdanning, helse og omsorg. Mange av tiltakene bør derimot være av midlertidig karakter. En slik politikk vil redusere behovet for ytterligere rentenedsettelse fra Norges Bank. Med regjeringens politikk øker faren for finansielle bobler og økt gjeldsoppbygging i husholdningene.

I nysalderingen av statsbudsjettet for 2015 anslås det strukturelle, oljekorrigerte budsjettunderskuddet (oljepengebruken over statsbudsjettet) som andel av trend-BNP for Fastlands-Norge å øke med et halvt prosentpoeng. Oljepengebruken utgjør 2,6 prosent av oljefondet ved inngangen til 2015. Det vedtatte finanspolitiske opplegget for 2016 anslås å være noe mer ekspansivt og oljepengebruken som andel av trend BNP vil øke noe mer enn i 2015. Unio mener at denne stimulansen likevel må karakteriseres som beskjeden sysselsettingsutfordringene tatt i betraktning.

Tiltakspakke i Revidert budsjett

Unio mener 2016-budsjettet skulle hatt en kraftigere finanspolitisk stimulans og en annen innretning med mindre vekt på skattelettelser og mer målrettet innsats for forskning,

kompetanse, omstilling og jobbskaping. Når det vedtatte budsjettet ikke ventes å virke godt nok på sysselsettingen, bør Revidert budsjett brukes til å foreslå en ny tiltakspakke.

Unio har tidligere foreslått en rekke tiltak som kan øke sysselsettingen med inntil 20 000 arbeidsplasser, blant annet gjennom lavere arbeidsgiveravgift for gründerbedrifter og oppstartsselskaper, samt økte offentlige utgifter som vil gi økt privat og offentlig sysselsetting. Mange av tiltakene bør være av midlertidig karakter. Skattelettelse i f.eks. formuesskatten og personbeskatningen bør droppes til fordel for mer målrettede tiltak for omstilling, vekst og sysselsetting eller lettelse i arbeidsgiveravgiften for nyetableringer og gründerbedrifter. Det vil gjøre det billigere for virksomhetene å holde på ansatte og sysselsette flere.

Det bør brukes opp mot 15 milliarder kroner på målrettede tiltak i privat og offentlig sektor. Det vil kunne gi 20 000 flere arbeidsplasser. Det er ikke mangel på oppgaver. Utfordringene står i kø. Pengene hentes dels i oljefondet, dels ved å reversere deler av de skattelettelse som er gitt. Mange av tiltakene bør vurderes allerede i Revidert budsjett for 2016.

Unios tiltakspakke for kvalitet, kapasitet og kompetanse

- Tiltakspakke for ungdom og langtidsledige, 3000 flere plasser i de ordinære arbeidsmarkedstiltakene, fordelt over RNB og 2017-budsjettet, tiltaksplasser for flykninger må komme i tillegg
- Flere læreplaner
- Sterkere krav om at offentlig sektor inngår lærekontrakter
- Opprusting av idrettsanlegg og bygging av flerbrukshaller og kunstgressbaner
- Styrking av de frie inntektene i kommunene med 2 mrd. kroner ut over det som trengs for å dekke demografiske utgiftsbehov, økte pensjonsutgifter mv. Noe av økningen bør komme Revidert budsjett. I tillegg kommer midler til ekstraordinært vedlikehold
- Kvalitetsheving av offentlige tjenester, gjennom tilsetting av flere kompetente medarbeidere
- Vedlikehold og opprusting av offentlige bygg, barnehager, skole, universiteter og høyskoler
- Krav om tarifflønn, skatteattest og læreplaner for offentlige innkjøp
- Omstillingspakke gjennom Innovasjon Norge for grønne arbeidsplasser
- Universitet og bedrifter som samarbeider om konkrete innovasjonsprosjekt som kan øke produktiviteten/skape nye arbeidsplasser skal stimuleres særskilt
- Styrket forskningsinnsats både i UH-sektoren og i næringslivet
- Særskilte insentiv til gründere og oppstartsbedrifter, f.eks. fjerning eller redusert arbeidsgiveravgift de første fem årene
- Tiltak rettet særskilt mot maritim sektor, bl.a. bygging av nye miljøvennlige ferger
- Program for prosjektering av brønnplugging, selve jobben og kostnadene tas av oljeselskapene
- Styrking av arbeidsdelen i NAV bl.a. gjennom tiltak i egenregi
- Trappe opp kampen mot tapte inntekter som følger av svart økonomi, særlig må politi og skatterevisjon få nødvendige ressurser/kompetanse

Flyktnings situasjonen

Det store antall flykninger som har og antakelig vil komme til Norge på grunn av den alvorlige humanitære situasjonen bl.a. i det krigsherjede Syria, utfordrer vår solidaritet og humanitære tradisjoner. Unio mener at vi må hegne om asylinstituttet og raskest mulig gi alle asylsøkere individuell behandling av sine søknader.

Flyktingene og den norske befolkning har alt å tjene på raskest mulig å gi de som får opphold norskopplæring og at flyktingene raskt kommer i aktivitet, i opplæring eller utdanning, på tiltak eller i arbeid. Norge har relativt god erfaring sammenliknet med andre land på hvor raskt og hvor mange som kommer i arbeid etter å ha fått oppholdstillatelse. Det må også prøves ut i større grad at asylsøkere som venter på vedtak kan arbeide i ventetiden. For de som får opphold og går på introduksjonsprogrammet viser erfaring fra flere kommuner at de som kombinerer språkopplæring og arbeid lærer språk raskere og lykkes raskere med integreringen og å komme i arbeid.

Unio mener at det er spesielt viktig å holde på de viktige elementene i vår arbeidslivsmødel når vi får et stort tilfang av nye flykninger. Vi avviser alle forslag som åpner for lavere avlønning av flykninger. Det strider mot regelen om at lønninger fastsettes i tariffavtaler mellom partene i arbeidslivet. Gjennom arbeidsmarkedspolitikken har vi derimot allerede muligheter til å bruke praksisplasser, lønnstilskudd osv. Slike tiltak kan selvsagt brukes i større grad.

Erfaringen vi har hatt med den store arbeidsinnvandringen siden 2004 tilsier at vi må skjerpe virkemiddelbruken mot sosial dumping når alle flyktingene etter hvert melder seg i arbeidsmarkedet. Unio krever at regjeringen viderefører og videreutvikler tidligere handlingsplaner mot sosial dumping, allmenngjøringsordningen må gjøres mer robust og lettere å bruke, offentlig sektor må innta en lederrolle i kampen mot sosial dumping, det må utarbeides et enklere godkjenningsregelverk for høykvalifisert arbeidskraft mv.

Unio vil også peke på at det er viktig å mobilisere norsk arbeidskraft i den dugnaden vi skal gjøre for å få til en vellykket integrering av flyktingene. Unio har en rekke yrkesgrupper som er meget sentrale i dette arbeidet. Vi ber bl.a. regjeringen vurdere oppmykninger i regelverket for de som har gått av på AFP eller særaldersgrense i offentlig sektor slik at disse kan gjøre en innsats i undervisning, helse, politi mv.

Unio vil også peke på at barn på asylmottak mellom null og fem år ikke har rett på barnehageplass. Så lenge de ikke er bosatt i en kommune, står de yngre asylsøkerbarna uten et fullverdig tilbud. Bare Trondheim kommune gir et slikt tilbud. Unio mener at barnas rett til barnehage må gjøres uavhengig av oppholdsstatus på samme måte som retten til å gå på skole. Dette er viktig for språkopplæringen og rask integrering.

Boks 1 viser en oversikt over Unios foreløpige forslag til tiltak for en raskere og bedre integrering av flyktingene. Unio vil jobbe videre med disse og presentere forslagene for regjeringen på et senere tidspunkt.

Boks 1: Unios tiltak for flyktninger

Raskere og bedre integrering

- Bevar asylinstituttet, det er nå vi trenger det, øk innsatsen for rask behandling av asylsøknadene
- Krav til at mor også gjennomfører Introduksjonsprogrammet
- Oppdater Introduksjonsprogrammet med informasjon om den norske arbeidslivsmodellen, trepartssamarbeidet og betydningen av å organisere seg
- Mobilisere norsk arbeidskraft i innsatsen for flyktningene, oppmyking av regelverket for offentlig ansatte som har gått av på AFP eller særaldersgrense slik at disse kan bidra
- Styrk tidlig innsats for asylsøkere med traumer
- Styrk barnevernet, og gi frikjøpte fosterforeldre rettigheter som arbeidstakere, herunder pensjon

Kompetanse og opplæring

- Barnas rett til barnehage må gjøres uavhengig av oppholdsstatus på samme måte som retten til å gå på skole. Dette er viktig for språkopplæringen og rask integrering
- Styrk kampen mot sosial dumping, viderefør og videreutvikle tidligere planer mot sosial dumping, offentlig sektor skal være sosial-dumpingfri sone
- Hurtigspor for vurdering av flyktnings utdanningsnivåer og ferdigheter for raskere å legge opp et videre løp for utdanning og arbeid
- Forsøk der flyktninger med f.eks. helsepersonell- eller pedagogisk bakgrunn raskt etter språkopplæring kan bruke sine ferdigheter i helsevesenet, skoler og barnehager
- Norskopplæring av kvalifiserte lærere med kompetanse på norsk som andre språk
- Organisert språktrening på arbeidsplass og i tiltak, for å bedre integreringen

Arbeid og aktivitet

- Styrk trepartssamarbeidet for å opprettholde den norske arbeidslivsmodellen
- Forsøk med at asylsøkere som venter på vedtak kan ta arbeid
- Ingen forkjørsrett til arbeidsmarkedstiltak for flyktninger, økningen i antall tiltaksplasser må både ta høyde for den generelle økningen i ledigheten og økningen i antall asylsøkere
- Lønn for ordinært arbeid skal følge tariff, ingen ordninger med lavere lønn for flyktninger
- Arbeidsmarkedstiltakene har egne regler for avlønning og midler til livsopphold, ordningen med praksisplasser og lønnstilskudd kan brukes også overfor flyktninger
- Krav om tarifflønn, skatteattest og lære plasser ved offentlige innkjøp
- Kommunene bør ansette vaktmestere og hjelpefunksjoner for å gi sykepleiere, lærere, barnehagelærere og andre mulighet til å bruke tida til å utøve sin profesjon til beste for pasienter og barn. Forskning viser at riktig kompetanse er god kommuneøkonomi
- Særskilte insentiv til gründere og oppstartsbedrifter, f.eks. fjerning eller redusert arbeidsgiveravgift de første fem årene
- Trapp opp kampen mot svart arbeid og svart økonomi, gi flyktningene et anstendig møte med norsk arbeidsliv, politi og skatterevisjon trenger økte ressurser og kompetanse

Maritim sektor

Norge er en sjøfartsnasjon med lange tradisjoner. Næringen leverer tjenester innen alle områder i den maritime klyngen og skaper arbeidsplasser langs hele kysten. Den maritime klyngen er avhengig av den erfaringsbaserte kompetansen til norske sjøfolk. For å sikre at vi beholder denne kompetansen i framtida, er det helt avgjørende at antall seilende norske sjøfolk ikke reduseres og erstattes av arbeidskraft på internasjonale minimumslønninger.

Antall sjøfolk i offshore service-næringen er synkende. Vi ser eksempler på at offshore-rederier bytter fra NOR til andre flagg og erstatter norske sjøfolk med utenlandske. Som et svar på krisen i offshore-næringen, mener Unio at regjeringen i statsbudsjettet for 2017 må fjerne taket på nettolønnsordningen for å bedre norske sjøfolks konkurransekraft. I Fartsområdeutvalgets rapport fra mars 2014, der kostnadsberegningene tok utgangspunkt i 7000 refusjonsberettigede sjøfolk, ble merkostnadene for nettolønn uten tak for fartøy i NOR-registeret anslått til 430 mill. kroner. Antall refusjonsberettigede sjøfolk er imidlertid vesentlig redusert som følge av krisen (5700 ved utgangen av 2015), og kostnadene for en nettolønnsordning uten tak vil i 2017 trolig være betydelig lavere. Unio mener videre at regjeringen må innføre krav om norske lønns- og arbeidsvilkår i norske farvann, eller at regjeringen i det minste utreder *handlingsrommet* for å innføre slike krav. Norsk sokkel er en del av det norske arbeidsmarkedet, og de som jobber der må ha lønninger som gjør det mulig å bo og leve i Norge.

For å sikre at Norge har tilgang på erfaringsbasert maritim kompetanse, er det viktig å ha flere bein å stå på. Det ligger store muligheter i tradisjonell utenriksfart («deep sea»). En fullverdig nettolønnsordning for nordmenn om bord i NIS-skip vil sikre mange arbeidsplasser. En slik ordning vil ha en merkostnad på cirka 120 mill. kroner.

Skatter og avgifter

Regjeringen Solberg har svekket framtidige skattegrunnlag med over 20 mrd. kroner på tre år. Unio mener dette er svært uheldig med tanke på de store utfordringene vi står overfor med kvalitet i velferdstilbudet, eldrebølgen og den alvorlige flyktningsituasjonen. Skattelettelsene settes i et enda grellere lys når en stor del av disse har vært rettet ensidig mot de rikeste med de høyeste formuene.

Utvidede grunnlag, reduserte satser

Tidligere skattereformer har utvidet skattegrunnlagene, det har gjort det mulig å sette ned skattesatsene. Eventuelle skattelettelser bør bygge videre på dette hovedprinsippet heller enn å fjerne eller sterkt redusere skatter, særlig der disse i utgangspunktet virker godt for fordeling og effektivitet.

En måte å utvide skattegrunnlagene på er ved innføring av grønne skatter. Skatt på forurensing og ressursløsning kan skiftes i mindre skatt på arbeid. Et slikt skattesifte gir såkalte doble effekter, vi oppnår både bedre miljø og økt sysselsetting. Grønne skatter og grunnrenteskatter bidrar til at samfunnets ressurser kan utnyttes på en bedre måte, forbruks- og produksjonsmønstre vil bli endret i mer bærekraftig retning, og vi vil få et bedre miljø og økt sysselsetting.

Stortingets oppfølging av Scheel-utvalget

Unio ber regjering og Storting legge ytterligere lettelse i formuesskatten til side når Scheel-utvalget skal følges opp. Utvalget foreslo i sin tid videreføring av formuesskatten med noe lavere satser, men med utvidet grunnlag og mer lik verdsetting slik at provenyet ikke gikk ned. Unio minner også om at Scheel-utvalget i hovedsak dekket inn reduksjonen i selskapsskatten med andre innstramminger i bedriftsbeskatningen, økt skatt på finansielle tjenester eller gjennom økt skatt på eierinntekt, også i det alternativet hvor det netto gis skattelettelser på 15 mrd. kroner slik Solberg-regjeringen ba Scheel-utvalget om.

Unio ser av oppslag i media at regjeringspartiene og samarbeidspartiene KrF og Venstre i oppfølgingen av Scheel-utvalget vurderer å fjerne formuesskatten på aksjer, bankinnskudd, maskiner og utstyr, men beholde den for bolig, hytter, biler og båter. Forslaget kan kanskje løse den gamle floken for de som ønsker formuesskattefrihet for såkalt «arbeidende kapital», men det vil bryte radikalt med f.eks. nøytralitetsprinsippet som har ligget til grunn for skattesystemet siden Skattereformen av 1992 og forslaget vil gi et betydelig provenytnap som vanskelig kan kompenseres med andre skatter som har tilnærmet samme fordelings effekt.

Skattelette på arbeid bedre enn skattelette på kapital

Gitt at regjeringen ønsker å bruke noe av handlingsrommet i finanspolitikken på skattelette, mener Unio at skattelette på arbeid er viktigere enn skattelette på kapital. Det vil gi flere arbeidsplasser. Både OECD, IMF og ILO viser til at det vil være vekstfremmende å vri noe av skattebyrden bort fra de med lavere inntekt og formue over på de med høy inntekt og formue. Små forskjeller fremmer økonomisk vekst og styrker tilliten i samfunnet som er avgjørende i vår arbeidslivsmodell. Unio registrerer at regjeringen ikke følger rådene fra OECD, IMF og ILO, men forsetter å gi mest skattelette til de med de høyeste formuene og inntektene.

I den vanskelige omstillingssituasjonen norsk økonomi befinner seg etter investeringsfallet i petroleumsnæringene, kan det være fornuftig å gi støtte til gründerbedrifter og oppstartbedrifter. Unio mener at dette kan gjøres gjennom en midlertidig reduksjon i arbeidsgiveravgiften, f.eks. en reduksjon på 10 prosentpoeng over 3-5 år.

Skatteforslag som kan reparere reduksjoner i formuesskatten

Unio har i tidligere budsjettinnspill kommet med en rekke forslag til utvidede skattegrunnlag og skatteøkninger på kapital som, hvis stortingsflertallet vedtar ytterligere lettelse i formuesskatten, kan reparere noe av «skaden». Disse er:

- Transaksjonsskatt for aksjer, Tyskland og Frankrike har sammen med 9 andre EU-land foreslått en såkalt Tobin-skatt som innebærer at omsetning av aksjer og obligasjoner skal skattlegges med 0,1 pst og derivater med 0,01 pst.
- Skattesatsen for ekstraavkastning på utbytte og uttak økes til nivået for maksimal marginalskatt for lønnsinntekt inklusive arbeidsgiveravgift. Videre må skjermingsrenten i aksjonærmodellen følge renten på bankinnskudd slik at skattekreditten fjernes.
- Avskrivningssatsen på næringsbygg settes ned, særlig i sentrale strøk. Dette forslaget blir særlig viktig om eiendomsaksjer skal slippe formuesskatt.
- Økt grunnrenteskatt på vannkraft, olje, gass. Rydd opp i fradrag- og avskrivningsreglene.

Pensjonistbeskatningen

Da den nye pensjonistbeskatningen ble vedtatt for noen år siden, var det særlig en gruppe pensjonister som kom dårlig ut, tidligere heltidsansatt med gjennomsnittlig- eller høyere lønn og en god tjenstepensjonsordning. Unio registrerte at det var flere av regjeringens medlemmer som var opptatt av dette i stortingsvalgkampen.

Unio ber regjeringen i 2017-budsjettet legge fram forslag som reduserer skatteøkningen for disse gruppene. Dette kan gjøres ved å redusere avkortingssatsen for inntekter over 278 950 kroner fra 6 til 3 prosent (nivå-tall for 2016).

Fagforeningsfradraget

Unio krever at fagforeningsfradraget øker med anslått lønnsvekst. Fagforeningskontingenten bidrar til at vi har et regulert og velfungerende arbeidsliv med høy organisasjonsgrad. Arbeidsgiverne har automatikk i sin regulering av kontingenten i en arbeidsgiverorganisasjon i og med at fradraget her er knyttet til en andel av lønnsmassen og ikke et kronebeløp.

Fosterforeldre og pensjonsrettigheter

Vi har mange barn som trenger fosterforeldre, i det siste har det også kommet mange mindreårige flyktninger som vil øke behovet for fosterforeldre. De som stiller opp og frikjøpes fra sin ordinære jobb taper rettigheter, bl.a. opptjening av tjenstepensjon fordi kommunene anser fosterforeldrene som frilansere. Unio mener at kommunen må tilby disse offentlig tjenstepensjon som om de var ansatt i kommunen.

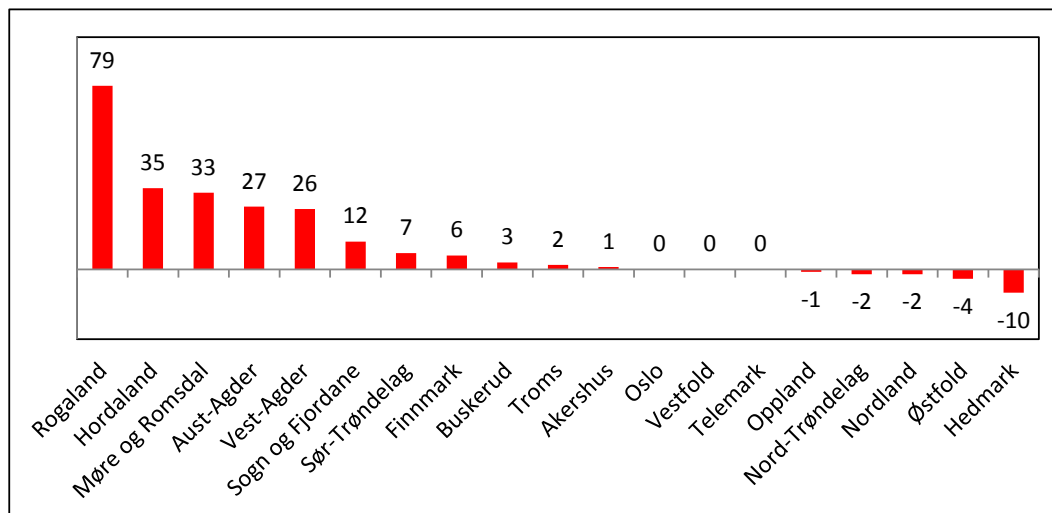
Arbeidsmarkedet

Arbeidsmarkedet er preget av oljeprisfallet og den nye todelingen av norsk økonomi. Det går svært dårlig i de bransjene som er direkte rammet av oljeprisfallet. Tradisjonelle konkurranseutsatte næringer som «ikke jobber mot olja» får på den annen side god hjelp av en svakere krone. Todelingen gir store geografiske utslag, ledigheten øker i kystfylkene, mens andre fylker påvirkes lite eller opplever betydelig nedgang i ledigheten som innlandsfylket Hedmark. Menn står for hele økningen i ledigheten.

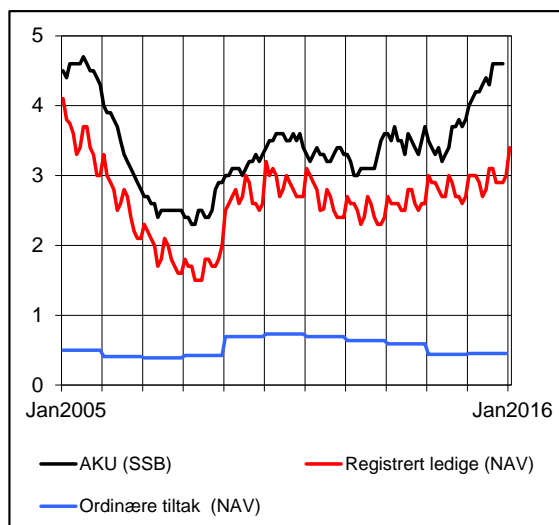
For landet under ett har AKU-ledigheten (SSB) siden sommeren 2014 økt med nesten 1½ prosentpoeng, mens den registrerte ledigheten (NAV) bare har økt med noen få tidels poeng. Forskjellene kan ligge i at ungdom under 25 år hvor mange er studenter, kun fanges opp i AKU-tallene, men også at mange av de som er sagt opp i olje- og oljerelaterte jobber har fått sluttpakker og ennå ikke registreres i NAV-tallene.

127 000 helt arbeidsledige

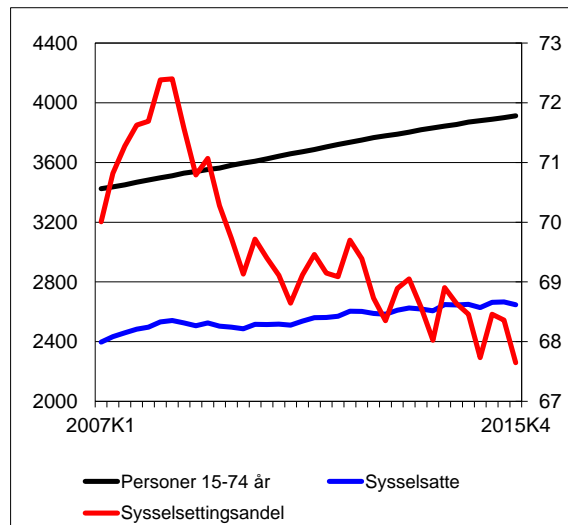
Ved utgangen av 4. kvartal 2015 er 118 000 personer helt arbeidsledige i følge AKU, tilsvarende 4,3 pst av arbeidsstyrken. Sesongjusterte ledigheten er 4,6 pst, tilsvarende 127 000 helt ledige. Målt i absolutte tall har det ikke vært flere helt ledige personer siden 1993. Målt som andel av arbeidsstyrken var derimot ledigheten høyere i 2005 enn den er nå. Like høy arbeidsledighet som på begynnelsen av 90-tallet, 6,2 pst av arbeidsstyrken på det meste, ville tilsvare over 170 000 helt arbeidsledige i dag.

Figur 3: Økning i registrert ledighet etter fylke, prosent siste 12 måneder fram til januar 2016

Kilde: NAV

Figur 4: Arbeidsledighet og ordinære tiltak i prosent av arbeidsstyrke

Kilde: SSB og NAV

Figur 5: Personer (1000), sysselsatte (1000) og sysselsettingsandel (prosent, høyre akse)

Kilde: SSB AKU

Antall registrert helt ledige hos NAV har siste år økt med 10 700 personer til 93 300 i januar, tilsvarende 3,4 pst. av arbeidsstyrken. Ledigheten er 4,1 pst for menn og 2,7 pst for kvinner. 91 pst av veksten i den registrerte ledigheten siste 12 måneder har kommet hos menn. Ledigheten i bygg og anlegg er nå på 6,6 pst, i industrien 5 pst, mens registrert ledighet i ingeniør og IKT-fag ikke er høyere enn 3,0 pst selv om den prosentvise økningen her har vært desidert størst siste 12 måneder.

Sysselsetningsveksten har vært svak i flere år. Andelen sysselsatte i alderen 15-74 år har falt med nesten 4 ½ prosentenheter etter finanskrisa. Fjerde kvartal 2015 var sysselsettingsandelen

67,6 pst. For å komme opp på samme sysselsettingsandel som før finanskrisa måtte 171 000 flere personer vært i arbeid i dag.

Svak arbeidsmarkedspolitik

Arbeidsinnvandringen de siste 10 årene har gjort arbeidsmarkedet mindre fleksibelt og grupper som tidligere fikk jobb i oppgangskonjunkturer mer konkurranseutsatt. Arbeidsinnvandrerne blir i landet også etter at de blir ledige, og marginale grupper som sliter i arbeidsmarkedet blir ledige i lengre perioder og presser langtidsledigheten opp.

Det gamle uttrykket om at «ledigheten går lettere opp enn ned» har fått ny tyngde. Til sammenlikning har oppsagte i oljerelaterte næringer langt bedre utsikter for å finne nye jobber, her har mange en kompetanse som andre arbeidsgivere etterspør.

Unio har lenge ment at de ordinære arbeidsmarkedstiltakene må opp på et høyere nivå, og at NAV selv må gjennomføre flere tiltak i egenregi for styrke «A-en i NAV». Det er viktig for at etaten skal ha best mulig kunnskap og kompetanse om det lokale arbeidsmarkedet og gjennomføringen av arbeidsmarkedspolitikken. Unio støtter en arbeidsmarkedspolitik som spiller mer på lag med det ordinære arbeidslivet. Økt strukturledighet, økt langtidsledighet og flere innvandrere og asylsøkere styrker denne argumentasjonen. Fra 2013 til 2014 reduserte regjeringen antall tiltaksplasser for arbeidssøkere fra 16 000 til 12 000 plasser. I 2015 ble det gjennomført i gjennomsnitt 12 750 plasser. I 2016 økes antall tiltaksplasser for ordinær arbeidskraft med 3250 til 16 000. Det utgjør beskjedne 12,5 pst av antall ledige ved inngangen til 2016.

Unio mener at utdannings- og arbeidsmarkedstiltakene må styrkes betydelig slik at f.eks. ungdom 20-24 år kan tilbys en utdannings- og aktivitetsgaranti. Faren for varig utstøting fra arbeidsmarkedet må unngås. For samfunnet er kostnaden av at en person er utenfor arbeidsmarkedet et helt liv 10 mill. kroner i inntektssikring og 6 mill. kroner i tapte skatteinntekter. Det kan med andre ord være mye å vinne på å øke innsatsen overfor de som sliter med å få jobb og overfor de som har for lav kompetanse og for svak formell utdanning. Unio krever at de ordinære arbeidsmarkedstiltakene i 2017 økes med 3000 plasser i tillegg til det som trengs for å tilby flere av flykningene arbeidsmarkedstiltak. Det bør vurderes om noe av økningen gjennomføres fra Revidert budsjett 2016.

Uønsket deltid tilsvarende 26 000 årsverk

Sysselsatte som jobber uønsket deltid er 13 000 flere enn på samme tid i fjor. AKU-tall for 4. kvartal 2015 viser at de 70 000 personene som jobber deltid kan tenke seg å øke arbeidstilbudet tilsvarende 26 000 årsverk. Unio mener at arbeidsgivere og myndigheter må ta hovedansvaret for å legge til rette for at denne ubrukte arbeidskraftreserven blir benyttet. Ufrivillig deltid rammer særlig kvinner, her har offentlige arbeidsgivere som i alt for stor grad tilbyr deltidsstillinger et hovedansvar.

Sosial dumping svekker arbeidslivsmodellen

Kampen mot sosial dumping må føres på et bredt grunnlag. Regjeringen Solberg har valgt å spisse arbeidet mot «arbeidslivskriminalitet» gjennom koordineringen av de enkelte tilsynsmyndigheters arbeid. Unio støtter disse tiltakene, men de favner ikke bredt nok og de flytter fokus bort fra det viktigste ved vår arbeidslivsmodell, tariffavtalenes stilling, avtaleverket, organisasjonsgrad på arbeidstaker- og arbeidsgiversiden og samarbeidet mellom

partene. Kampen mot sosial dumping er kampen mot lønn under tariff og arbeidstid som bryter med lov eller tariffavtale. Allmenngjøringsordninga er et viktig virkemiddel.

Holden III-utvalget la vekt på at sosial dumping både rammer arbeidstakere som får lav lønn og dårlige arbeidsvilkår og seriøse arbeidsgivere som utsettes for konkurransevridende lavlønnskonkurranse. Næringer hvor sosial dumping er mest utbredt legger beslag på realressurser som ellers kunne blitt brukt på en annen måte. Sosial dumping hindrer omstilling og bidrar til lavere produktivitet.

Unio mener at økt grunnbemanning og økt rekruttering til yrker det er mangel på vil kunne redusere bruken av innleie og uverdige lønns- og arbeidsforhold i bemanningsbransjen.

Offentlige anbud gir pensjonsdumping

Unio er kritisk til konkurranseutsetting og anbud av offentlige velferdstjenester. Anbud gir mer byråkrati og mer kontroll av «drifere» av offentlige tjenester. I offentlig sektor reduseres ofte «konkurransen» til hvem som kan tilby de laveste lønningene og de dårligste pensjonsordningene.

Unio krever at regjeringen aksepterer at offentlig ansattes lønninger og pensjonsbetingelser skal følge betingelsene i hovedtariffavtalene i offentlig sektor og at disse betingelsene også må gjelde de som jobber for private tilbydere av offentlige velferdstjenester. Konkurranse skal foregå på kvalitet og organisatorisk effektivitet, ikke på de ansattes lønns- og pensjonsbetingelser.

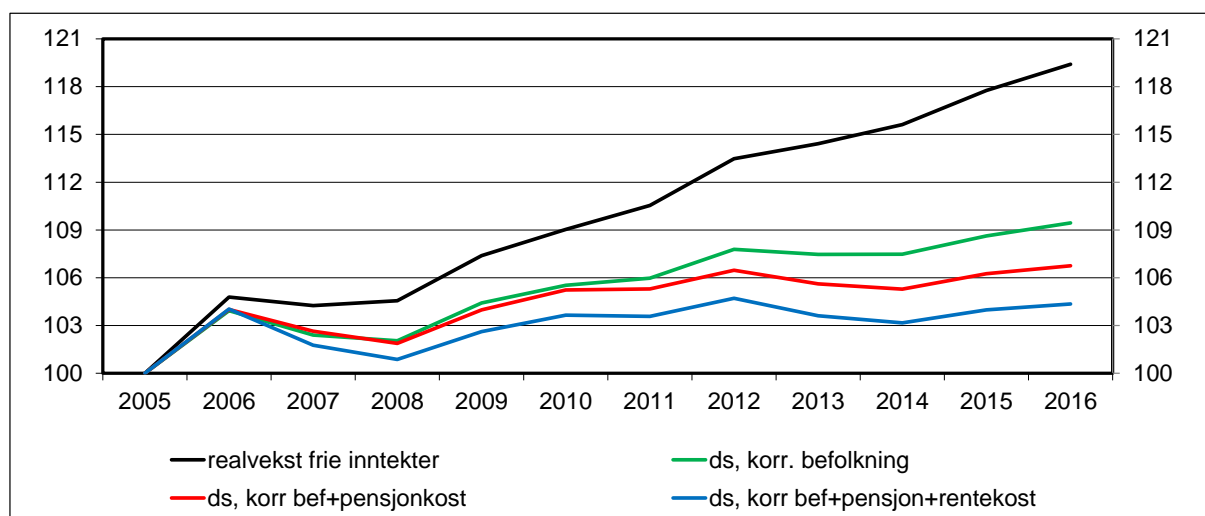
Unio mener at konkurranseutsettingen bidrar til å bryte ned avtaleverket i offentlig sektor, den bidrar til å redusere organisasjonsgraden og den bidra til å svekke den norske forhandlingsmodellen og trepartssamarbeidet. Problemet med tariff-hopping på arbeidsgiversiden for bl.a. å komme inn under billigere tariffavtaler er påpekt av Holden III-utvalget.

Kommuneøkonomien

Innbyggere og lokalpolitikere merker at tjenestetilbudet i kommunene ikke blir bedre. Det skyldes at de økte overføringene til kommunene de siste ti årene så vidt har holdt tritt med befolkningsveksten.

Utdannings- og helsetjenester er de desidert største utgiftene som finansieres av kommunesektorens «frie inntekter». Figur 6 viser utviklingen i frie inntekter siden 2005. Til tross for økninger i milliardklassen hvert år, har ikke kommunesektoren flere ressurser til å bedre utdannings- og helsetilbudet i år enn i 2012. Dette skyldes at kommunene først må ha påfyll av frie inntekter for å kunne yte tjenester til en voksende befolkning, flere eldre og flere elever i skolen, videre øker pensjons- og renteutgiftene. Det siste fordi gjelda blir høyere når det investeres mye for å holde tritt med befolkningsveksten.

I figur 6 er det kun korrigerert for demografi, pensjonsutgifter og renteutgifter. Tabell 3 viser videre at sentrale politikere også driver en utstrakt «indirekte øremerking» av de frie inntektene slik at det som står igjen til å styrke utdannings- og helsetjenester blir en liten

Figur 6: Frie inntekter kommunesektoren, 2005=100, korrigerert for oppgaveendringer**Tabell 3: Kommunesektorens økonomiske handlingsrom 2016***

	2016
Økning i frie inntekter	4,7 mrd
Demografikostnader, ny beregningsmetode	-1,7 mrd
Demografikostnader, utelatt fra gml. beregningsmetode**	-0,3 mrd
Økte pensjonskostnader	-0,9 mrd
Fornyning og opprustning av fylkesveier	-0,2 mrd
Helsestasjons-, skolehelse- og jordmortjeneste	-0,2 mrd
Rusomsorg og psykiatri	-0,4 mrd
Mer fleksibelt barnehageopptak	-0,4 mrd
Underliggende vekst regelstyrte ordninger: Barnevern/ spesialundervisning/BPA/ressurskrevende brukere**	-0,4 mrd
«Netto» økonomisk handlingsrom fri inntekter	+0,2 mrd

*Sett i forhold til anslag på inntekter i RNB 2015

** Regjeringen tar ikke med disse utgiftene i sin «oppstilling»

økning på 0,2 mrd. kroner som i 2016¹ eller betydelige reduksjoner som i de to foregående år. Politikkenes omdømme svekkes når sentrale politikere skryter av at inntektene til kommunene øker med 4,7 mrd. i 2016, mens lokalpolitikkerne er bundet på hender og føtter.

Unio krever at kommunesektorens frie inntekter i 2017 styrkes med 2 mrd. kroner ut over det som trengs for å dekke den demografiske utgiftsveksten, økte pensjonskostnader og andre oppgaver som ikke er knyttet til kjerneoppgavene som utdanning, helse og omsorg. Videre bør den kraftige økningen i arbeidsledigheten og ledig kapasitet i deler av privat sektor

¹ Med regjeringens tilleggsproposisjon for å håndtere flyktningssituasjonen og den budsjettavtalen regjeringspartiene inngikk med KrF og Venstre på Stortinget, anslås de frie inntektene i kommunesektoren for 2016 bare å øke marginalt i forhold til regjeringens opprinnelige budsjettforslag. De øremerkede inntektene øker derimot med om lag 1 mrd. kroner.

utnyttes til å få utført ekstraordinært vedlikehold og rehabilitering av barnehager, skoler og sykehjem/omsorgsbygg. Økt arbeidsledighet krever ekstraordinære tiltak. Tidspunktet for en stimulans der også kommeøkonomien gir mer drahjelp kan ikke bli bedre enn nå.

Mer øremerking og normsetting for å sikre måloppnåelse

Unio ser gjerne at mer av kommunesektorens inntekter øremerkes. Hvis det er den eneste måten å sikre økte midler til kjerneoppgaver som helse, omsorg og utdanning, bør det prøves ut. Videre bør det brukes lovfestede normer og kvalifikasjonskrav på flere områder, både for å sikre likere kvalitet i tilbudet og for å sikre ressurstilgangen, f.eks. når det gjelder lærertetthet. Med mer øremerking og normsetting vil vi forhåpentlig få en redeligere diskusjon om behov og størrelse på inntektene i kommunesektoren.

Kraftig økning i kommunesektorens gjeld

Trange budsjetter gjør at kommunesektoren må lånefinansiere mye av investeringene. Sektorens nettogjeld (inklusive pensjonsreserver) i prosent av driftsinntekter utgjør 33 prosent i 2014. Holdes pensjonsreservene utenom økte nettogjelda som andel av driftsinntektene fra 43 prosent i 2013 til 47 prosent i 2014. Netto renteeksponert gjeld utgjør 34 prosent av inntektene i 2014, hele 20 prosentpoeng høyere enn for 10 år siden. Det høy gjeldsnivået gjør kommunesektoren svært sårbar for renteøkninger, en ekstraavgift som også må belastes økningen i de frie inntektene. Unio er redd stram kommuneøkonomi og økt gjeld vil redusere kommunenes mulighet til å vedlikeholde realkapitalen og investere for en økende befolkning. Det er begrensede muligheter for at kvalitetsforbedringer i det kommunale tjenestetilbudet utelukkende kan tas ut gjennom økt effektivitet.

Barnehager

Barnehagene er pålagt å ha et omfattende pedagogisk innhold i lov og rammeplan. I dag er det store kvalitetsforskjeller både mellom kommunene og mellom barnehager i samme kommune.

Unio mener det viktigste virkemiddelet for å styrke kvaliteten i barnehagen, er å lovfeste normer for bemanning. Dette gjelder både den samlede bemanningen og andel ansatte med barnehagelærerkompetanse. Andel barnehagelærere har de siste årene vist en positiv tendens, jf. figur 7. Med unntak av Oslo og noen kommuner i Rogaland, er det allerede nok barnehagelærere til å kunne innføre en lovbestemmelse som sikrer at 50 pst. av de ansatte har barnehagelærerutdanning. Budsjetteffekten vil i hovedsak være økte lønnskostnader, om lag 400 mill. kroner.

Økt satsing på kompetanse i barnehagene

Unio støtter regjeringen i synet på at de ansatte er barnehagens viktigste ressurs, og at god kvalitet i barnehagen er avhengig av deres kompetanse. Betydningen av barnehagens personale, ble også sterkt vektlagt av OECDs rapport *Early Childhood Education and Care Policy Norway* i 2015.

Regjeringen har i sin politiske plattform uttrykt at den vil innføre en bemanningsnorm innen 2020. Det er viktig at et vedtak om en slik norm ikke trekker ut i tid. Unio vil understreke betydningen av at dette tiltaket må være en integrert del av en helhetlig og tiltaksrettet

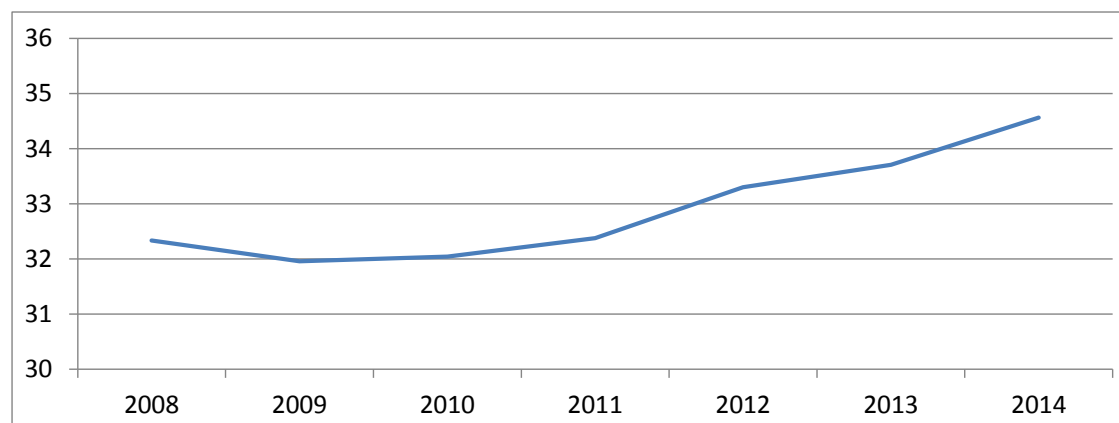
kompetansestrategi. Det må settes av 440 mill. kroner til kompetanseheving i barnehagene i 2017-budsjettet.

Likeverdig barnehagetilbud

Det er et grunnleggende prinsipp at alle skal ha tilgang til tjenester av like god kvalitet og at tjenestene skal være tilpasset den enkeltes behov. At regjeringen valgte å videreføre en ordning der de private barnehagene mottar tilskudd fra kommunen basert på de kommunale barnehagenes ressursbruk, betyr i praksis at regjeringen viderefører de allerede betydelige forskjellene i tilskudd mellom kommunene. Tall for 2015 viser at tilskudd per barn i barnehage varierer fra under 150 000 kroner til over 225 000 kroner per plass.

I private barnehager avspeiler disse forskjellene store variasjoner i bemanningstettheten i ulike kommuner. Tall fra SSB viser at i noen kommuner er det under 4,5 barn per årsverk til basisvirksomhet, mens det i andre er nesten 7 barn per årsverk til basisvirksomhet. Koblingen mellom kommunens kostnader i egne barnehager og tilskuddet til private barnehager gir et kraftig incitament til innsparing i kommunale barnehager og konkurranseutsetting av de kommunale barnehagene med de høyeste driftskostnadene. En krone mindre brukt i egne barnehager er også en krone mindre i tilskudd til private barnehager i tillegg til at konkurranseutsetting av en kommunal barnehage kan redusere overføringene til alle private barnehager.

Figur 7: Utvikling i andel barnehagelærere, 2008-2014, prosent

Den relativt svake pedagognormen, som det kan bli gitt dispensasjon for, er det eneste kravet som bidrar til et likeverdig tilbud over hele landet. Det er ingen nasjonale krav til bemanningstetthet og gruppestørrelse, som kan regulere de store forskjellene mellom barnehager og gi likere kvalitet i barnehagetilbudet over hele landet. Tilskuddsordningen gir også svært begrensede muligheter til å stille krav om lønns- og arbeidsvilkår for de ansatte.

Unio viser til reguleringen av private skoler, der lærere i følge privatskoleloven har krav på likeverdige lønns-, pensjons- og arbeidsvilkår som lærere i offentlige skoler. Dette prinsippet må gjelde også for barnehagelærere.

Unio mener at barn på asylmottak mellom null og fem år må få rett på barnehageplass uavhengig av oppholdsstatus, det vises til omtale side 10.

Grunnskole og videregående opplæring

Unio vil understreke retten elevene gjennom opplæringsloven har til tilpasset opplæring og tidlig innsats. Disse sentrale rettighetene kan kun oppnås dersom det er tilstrekkelig med lærerressurser til å tilby bedre og tettere oppfølging av den enkelte elev, både faglig og sosialt.

Lærerløftet som regjeringen lanserte høsten 2014, inneholder tiltak for å satse på lærerne og på lærerkompetanse. Dette er viktig, men ikke tilstrekkelige tiltak. Det vil være behov for supplerende tiltak for å rekruttere og beholde lærere fremover, samtidig som kommunene må følges tett opp for å bidra til at tiltak gjennomføres i tråd med intensjonene.

Unio vil i denne sammenheng særlig peke på at regjeringen, gjennom skjerpede kompetansekrav for undervisning har skapt et betydelig behov for ekstra bevilgninger til etterutdanning.

Klassestørrelse og tidlig innsats

Unio viser til at regjeringen i Sundvolden-plattformen særlig framhever tidlig innsats som nøkkelen til mestring og økt læringsutbytte. Satsingene som pågår knyttet til økt lærertetthet på både 1.-4.trinn og ungdomstrinnet er positive i denne sammenheng.

Bedre og tettere oppfølging av den enkelte elev, både faglig og sosialt, krever god lærerdekning, og at disse er godt kvalifiserte. Økt lærertetthet er dermed av avgjørende betydning for å redusere størrelsen på klassene. Det er en betydelig svakhet at det ikke innhentes løpende statistikk for klassestørrelse i Norge. Den politiske diskusjonen er basert på beregnede gjennomsnittstall for forholdet mellom antall elever og lærere, ikke den faktiske størrelsen på klassene/gruppene. Utdanningsforbundets medlemmer rapporterer imidlertid om stadig økning i klassestørrelsene og hverdager med over 30 elever i klassene.

Det pågående tiltaket for økt lærertetthet på ungdomstrinnet viser positive resultater, blant annet med reduksjon i spesialundervisning. Den tilmålte perioden for dette tiltaket ender etter at fireårsperioden er ferdig etter skoleåret 2016/17. Høsten 2015 startet også tiltaket for økt lærertetthet på 1.-4 trinn. Unio vil understreke behovet for å se disse satsingene i sammenheng med bestemmelsen i opplæringsloven § 1-3 om tilpasset opplæring og tidlig innsats. Det blir derfor særlig viktig at midlene for økt lærertetthet på ungdomstrinnet (om lag 400 mill. kr årlig) og 1.-4. trinn (om lag 440 mill. kr) videreføres og at disse tiltakene er starten på en lovfesting av norm for lærertetthet i hele grunnskolen.

Kompetanseløft for yrkesfaglærere og flere læreplasser

Fylkeskommunene bruker i gjennomsnitt 147 000 kroner per elev på å drifte videregående opplæring. Det er i underkant av 200 000 elever i videregående skole. Om lag 60 pst. av disse går på studieforberedende og om lag 40 pst. på yrkesfag. Unio vil særlig peke på utfordringen med elever som ikke får læreplass. Av 28.000 søkere til læreplass i 2015 fikk 19.000 elever plass. Det betyr at kun 68 prosent av søkerne fikk læreplass.

Unio ser positivt på regjeringens yrkesfagløft og at det i budsjettet for 2016 ble satt av 20 mill. kroner til videreutdanning av yrkesfaglærere. Vi forventer at dette er starten på en langvarig satsing på yrkesfaglærerne.

Regjeringen økte også lærlingtilskuddet til fylkeskommunene med 50 mill. kroner i 2016. Unio mener det er feil prioritering å øke lærlingtilskuddet til lærebedriftene dersom en ønsker å bedre resultatene og gjennomstrømmingen i yrkesfagene. Det finnes lite forskning som viser at høyere lærlingtilskudd vil øke antall læreplasser vesentlig. Det er få andre land i verden hvor yrkesopplæring i arbeidslivet blir subsidiert så høyt som i Norge. Det er mye viktigere å utvikle ordninger hvor alle arbeidsgivere er med, og betaler for den opplæringen som bare et mindretall av virksomhetene bidrar til.

Unio mener at midlene som i inneværende budsjettår er satt av til økning av lærlingtilskuddet, bør brukes til å legge til rette for at elever som ikke får læreplass etter Vg2, får rett til et toårig praksisbasert opplæringsløp i skolens regi. Denne retten skal ikke omfatte «mer av det samme». En slik rett vil kunne sikre elevene et langt bedre grunnlag for en yrkesrettet opplæring, så praksisnært som mulig. Det vil være helt nødvendig at et slikt tiltak følges opp med tiltak som partnerskapskontrakter og praksisperioder i bedrifter eller virksomheter.

Helse- og omsorgstjenester

Primærhelsetjenesten

God samhandling og personell med riktig kompetanse er viktig for at pasienter får rett behandling på rett nivå i helsetjenesten. Det er nødvendig å satse på ulik kompetanse i kommunene når pasienter med til dels svært sammensatte sykdomsbilder skal behandles og følges opp. Samarbeid i nettverk, IT-systemer som snakker sammen, samarbeidsfremmende organisering og lokaliteter, og økonomisk fleksibilitet til å jobbe på tvers er viktige faktorer. Det er også behov for økt kvalitet gjennom spesialisert kompetanse.

Det er viktig at finansieringssystemene for primærhelsetjenesten bidrar til å sikre kompetanse og ressurser inn i de tjenestene der behandling, omsorg og rehabilitering skjer. Finansieringsordningene må ikke virke hemmende for utvikling av nye tjenestemodeller herunder primærteam og oppfølgingsteam. Det er viktig at finansieringsordningene støtter opp under et økt samarbeid mellom helsepersonell. Felles konsultasjoner omkring diagnostisering og oppfølging av pasientene vil være et viktig virkemiddel for å utvikle bedre og mer robuste tjenester til befolkningen.

Helsestasjon og skolehelsetjenesten

For å oppnå en nødvendig kapasitet og tverrfaglighet mener Unio de økte bevilgningene til helsestasjons- og skolehelsetjenesten gjennom flere år, må øremerkes, gjennom en forpliktende opptrappingsplan. De økte rammeoverføringene til kommunene de siste årene har ført til 2 nye fysioterapeutårsverk og 9 nye jordmorårsverk og ingen ergoterapeuter i tjenesten. Det er en lang vei igjen før anbefalingene fra Helsedirektoratet nås.

Unio mener det bør etableres et utviklingssenter for helsestasjon og skolehelsetjenesten i regi av FHI. Senteret kan finansieres gjennom tilskuddsordningen for tjenestene jf kap. 762, post 60 og/eller ved omdisponering fra kap. 765, post 64.

Habilitering/ rehabilitering

Samhandlingsreformen har bidratt til at en større grad av etterbehandling og rehabilitering skjer i kommunene. Om lag 90 kommuner har ikke ergoterapeut og tall for 2014 viser ingen eller ubetydelige endringer i dimensjoneringen av den kommunale fysioterapitjenesten i 2014 sett i forhold til befolkningsutviklingen.

Det er viktig at et arbeid som skal utvikle rehabilitering i kommunene, tar inn over seg at rehabilitering må være et integrert element i pasientforløp på begge nivåer. Unio savner en forpliktende, politisk opptrappingsplan for å styrke kommunenes tilbud innen habilitering og rehabilitering. Dette har vært et viktig område for regjeringen og det er derfor svært skuffende at det ennå ikke foreligger en opptrappingsplan. Unio mener habilitering og rehabilitering må synliggjøres i programkategori 10.60, og at 500 mill. kroner må gis i øremerkede midler for en opptrappingsplan. Unio mener det må utarbeides en nasjonal ventetidsnorm for rehabilitering både i kommunehelsetjenesten og i spesialisthelsetjenesten. Rehabiliteringstilbudet i kommunene må styrkes gjennom tilstrekkelig personell med rehabiliteringskompetanse, samt at det sikres etterutdanningsløp for disse.

Det er liten tvil om at det er politisk vilje til mer vekt på rehabilitering og mer fysisk trening og bevegelse hos sykehjemsbeboere og for brukere av hjemmetjenesten, men mye tyder på at dette ikke følges opp tilstrekkelig i det enkelte sykehjem og/eller sone. Det trengs nye tiltak som sikrer at brukere av helse- og omsorgstjenester får bruke sine ressurser, og at de får den treningen og rehabiliteringen de bør ha for å hindre funksjonstap, vedlikeholde og eventuelt bedre sin funksjon. Den varslede opptrappingsplanen for habilitering og rehabilitering, må omfatte tiltak for å sikre rehabilitering for brukere av helse- og omsorgstjenester. Opptrappingsplanen må bidra med reelle virkemidler, som bidrar til å utvikle mer tverrfaglig rehabiliteringskompetanse og rehabiliteringstilbud i helse- og omsorgssektoren i kommunene.

Unio mener det er viktig i sikre gode pasientforløp og tydelig ansvarfordeling på rehabilitering mellom spesialist- og kommunehelsetjenesten. Ulike modeller bør utredes og prøves ut.

Unio foreslår videre en tilskuddsordning på 250 000 kroner per ergoterapeutårsverk, til kommuner som i dag ikke har stilling for ergoterapeut. Det gjelder om lag 90 kommuner og vil utgjøre 23 mill. kroner.

Spesialisthelsetjenesten

Unio krever at de økonomiske rammene for sykehusene økes i tråd med statsråd Høyres løfte om en styrking på 12 mrd. kroner over fire år.

Fra 1. januar 2016 er det innført ISF-refusjon for flere helsepersonellgrupper blant annet fysioterapeuter og ergoterapeuter. Denne endringen omfatter derimot ikke alle aktuelle fagområder, og Unio mener det derfor er nødvendig med en ytterligere utvidelse i 2017.

Investeringer og IKT

Unio mener at økonomiske rammer for sykehusene ikke har lagt til rette for investeringer i kompetanse, utstyr og bygg i en utstrekning som er nødvendig for å oppnå en effektiv og forsvarlig drift, reduserte ventetider og økt kvalitet i pasientbehandlingen.

Medisinsk bildediagnostikk har i dag begrenset kapasitet, og er omtalt som flaskehals i pasienters behandlingsskjede. Flere radiologiske enheter og stråleterapisentre har videre stort etterslep hva gjelder vedlikehold og fornying av teknisk utstyr. Det er dermed nødvendig med økte bevilgninger til fornying av teknisk utstyr innen bildediagnostikk og stråleterapi.

Unio støtter regjeringens mål om at alle kommuner, helseforetak og fastleger skal kunne kommuniserer elektronisk. Dette innebærer investeringskostnader og driftskostnadene til meldingsutvekslingen. 4342 fysioterapeuter med driftstilskudd er ikke koblet til Norsk Helsenett. Kostandene for dette er beregnet til om lag 113 millioner kroner i 2017. Driftskostnader er beregnet til 78 millioner kroner hvert år. Det er varslet at egenandelstak 2 skal automatiseres fra 2017. Dette innebærer at alle fysioterapeuter må være koblet til Norsk Helsenett. Unio mener det er viktig at helsepersonell må kunne kommunisere elektronisk, og det offentlige må ta ansvar for at dette kan gjennomføres i hele den offentlige helse- og omsorgstjenesten.

Kompetanse

Pasientene som skal få et tilbud i kommunehelsetjenesten, har mer komplekse og krevende behov enn tidligere, og behovet for behandling, intensiv opptrening og tverrfaglig rehabilitering øker.

Rapporter viser at kommunene har etablert mer spesialiserte korttidstilbud, og blitt mer diagnoseorienterte enn tidligere. Rapporter viser i tillegg at tjenestene har blitt mer fragmentert til tross for at visjonen var den motsatte. Terskelen for å få hjemmetjenester er høyere. Kommunene rapporterer selv at de mangler helsepersonell og særlig sykepleiere. Dette understrekes av Riksrevisjonen i deres nylige revisjon av status i kommunene etter samhandlingsreformen. Revisjonen avdekker også betydelig variasjoner mellom kommuner i kompetanse. Situasjonen har fått direkte følger for det langsiktige tjenestetilbudet til de aller eldste. Også KS er bekymret for denne utviklingen, og understreker behovet for å styrke kapasiteten og kompetansen i tjenestene. Det er behov mer ressurser og treffsikre virkemidler i kompetanseløft 2020 for å sikre at kompetansen i tjenestene utvikler seg i takt med befolkningens behov.

Unio mener mangelen på personell og på spesialutdannet personell er en av de største kvalitetsutfordringene i de kommunale helse- og omsorgstjenestene. For å bedre kunne kvalitetssikre tjenestene og lettere kunne regulere krav til kontinuerlig opprettholdelse av kompetanse for de grupper som ikke har offentlig spesialistgodkjenning i dag, mener Unio det er nødvendig med en offentlig spesialistgodkjenningsordning for sykepleiere, fysioterapeuter, ergoterapeuter og radiografer.

Høyere utdanning og forskning

Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning har vist seg å være et godt verktøy for å sikre forskningsinnsatsen. Langtidsplanen forplikter regjeringa og den skaper forutsigbarhet for sektoren. Regjeringen har levert forskningsbudsjetter som har inneholdt flere gode enkeltsatsinger. Unio mener likevel det trengs ytterligere innsats både innen forskning og høyere utdanning, blant annet for å gjøre Norge mer omstillingsdyktig og mindre oljeavhengig.

Forskningsinnsatsen har gjennom mange år, under ulike regjeringen, vært spisset mot programsatsinger og de store samfunnsutfordringene. Unio er positivt til disse satsingene, men advarer mot at dette kan gå på bekostning av grunnforskningen og bredden i akademia. Forsvinner mangfoldet og den nysgjerrighetsdrevne forskningen vet ingen hva vi går glipp av. Historien viser at nær sagt et hvert industrieventyr, teknologisk nyvinning eller moderne produkt er basert på tidligere grunnforskning. Bredden i akademia er viktig, blant annet fordi vi skal være rustet i møte med det nye og ukjente. Både klimaendringene og samfunnssikkerhet er gode eksempler på at uforutsette utfordringer dukker opp. Det betyr at vi heller ikke vet hvilke fagmiljøer som kommer til å gi de viktige bidragene i framtida.

Mange av UH-institusjonene opplever i dag svekket handlingsrom fordi mye av finansieringen er knyttet til tidsavgrensede prosjekter. Redusert handlingsrom betyr mindre mulighet til å foreta egne satsinger og prioriteringer for økt kvalitet. Det betyr at det blir vanskeligere å tilby de ansatte fast jobb, dyrke fram gode fag- og forskningsmiljøer og investere i kvalitet i utdanningene.

En forskningsinnsats som ikke er rettet inn mot å heve hele akademia utnytter ikke Norges potensial som kunnskapsnasjon. Regjeringens viktigste oppgave er nå å styrke hele utdannings- og forskningssektoren gjennom økte basisbevilgninger, slik at flere miljøer får gode forutsetninger for å levere bidrag av høy kvalitet til omstilling og forbedring i privat og offentlig sektor.

Unio mener følgende prioriteringer bør gjøres innen forskning og høyere utdanning i 2017-budsjettet:

- Basisbevilgningen til universiteter og høyskoler med liten FoU-andel styrkes med 100 mill. kroner i 2017 og følges opp i form av en flerårig opptrappingsplan.
- Styrk basisbevilgningen til forskningsinstituttene med 100 mill. kroner
- Reverser kostnadskuttet på 0,6 % for forsknings- og utdanningsinstitusjonene
- Øke tempoet på rehabiliterings- og vedlikeholdssiden ved at kap. 260, post 50 økes med 300 mill. kroner.

Studentvelferd

Unio mener regjeringen har tatt mangelen på studentboliger på alvor. I 2016-budsjettet ble det vedtatt å bygge 2200 nye enheter. Unio mener behovet fortsatt er stort, og at det i 2017 bør bygges minst 3000 nye studentboliger.

En god studiefinansiering er en viktig forutsetning for å sikre bedre sosial mobilitet, god studieprogresjon og minst mulig frafall i høyere utdanning. Norge er tjent med at studenter fullfører på normert tid og kommer ut i jobb for å bidra med sin kompetanse i samfunnet. Unio er glad for at studiestøtten er vedtatt utvidet til 11 måneder med en utvidelse på en uke per år til 2020. Unio forventer at denne utvidelsen følges opp og at studiestøtten følger utviklingen i G og økes til minimum 1,5 G. En slik økning vil bli et viktig bidrag til økt gjennomstrømning og utdanningskvalitet.

Politiet

Unio mener at regjeringen må sørge for fullfinansiering av «nærpolitireformen» slik at politiet utvikles i tråd med målsettingene for reformen.

Nærpolitireformen er en meget omfattende og inngripende reform. Endrings- og omstillingsprosesser er meget krevende. Forskning og erfaring viser at omstillinger koster og at det er viktig at dette ivaretas i tråd med faktiske kostnader – både de mer «tekniske», eiendom, bygg og anlegg, samt menneskelige omstillingskostnader.

Politidirektoratet har tatt mål av seg å utvikle «ett politi», et politi som har tilnærmet lik organisering, tjeneste og service over hele landet. Det er viktig at de ansatte har oppdatert IKT-verktøy, utstyr og kjøretøy.

Erfaringer viser at Politidirektoratet reduserer distriktenes driftsbudsjetter med mange titalls millioner for å finansiere planlagt IKT-utvikling – til tross for at regjeringen har løftet dette frem som satsingsområde i de siste års statsbudsjetter.

Unio mener det må være langsiktige og forutsigbare økonomiske rammer for store utviklingsprosjekt i politiet. For å få dette til mener Unio at det må skilles klarere mellom investering og drift slik at store satsinger på utstyr og IKT ikke går på bekostning av drift og beredskap.

Unio krever en reell økning i frie driftsmidler slik at distriktenes økonomiske handlingsrom styrkes. De siste års politibudsjetter viser at det har vært en jevn økning i tildelingen til politiet. Til tross for dette har ikke det økonomisk handlingsrom for virksomheten blitt større. Politidirektoratet har hvert år opplyst at budsjettene er meget stramme og at det ikke er rom for økning i frie driftsmidler.

Gjennomgang av politibudsjettene viser at Regjeringen har øremerket en stor del av pengene. Det kan være store utviklingsprosjekter, stillinger eller funksjoner i politidistrikt og særorgan, styrket etterforskning av spesielle kriminalitetsområder og ansettelse av nyutdannede.

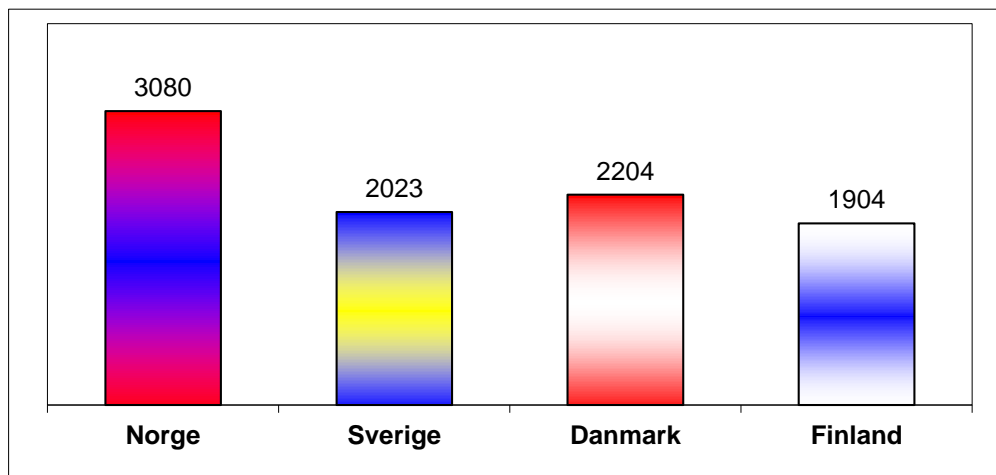
Et sentralt mål for perioden med implementering av «Nærpolitireformen» er at politidistriktene klarer å opprettholde virksomheten på omtrent dagens nivå. Unio mener dette er et ambisiøst og krevende mål som krever redusert øremerking og større andel frie driftsmidler. Unio mener det er viktig at politiet større råderett over hvordan og hvor pengene skal benyttes. Gjennom reformen skal politiet opprettholde sin lokale forankring og ha fokus på god hverdagsberedskap i alle ledd av organisasjonen. I tillegg skal politiet legge vekt på forebygging av kriminalitet og økt trygghet – samtidig som etterforskningskapasiteten ikke svekkes.

Den norske kirke

Den planlagte etableringen av Den norske kirke som selvstendig rettssubjekt 1. januar 2017, og virksomhetsoverdragelsen av presteskapet ut av staten til Den norske kirke er av historisk og religionspolitisk betydning.

Unio vil påpeke viktigheten av at Den norske kirke etter virksomhetsoverdragelsen 1. januar 2017 får økonomiske rammer som gjør den i stand til å løse sine lovpålagte oppgaver som en landsdekkende folkekirke og ivareta sine forpliktelser overfor sine arbeidstakere.

Figur 8: Antall kirkemedlemmer per prest i Norden, 1.1.2015

Forutsetningen for en landsdekkende folkekirke er en velfungerende prestedetjeneste i alle sokn. Den norske kirke må sikres en betryggende finansiering av prestedetjenesten. Sammenliknet med flertallet av de øvrige nordiske land har Norge en lav prestedekning. At det sikres prestedetjeneste av dagens omfang må derfor betraktes som et minimum.

Rekrutteringsutfordringene til presteskaper har vært kjent lenge og vil på grunn av alderssammensetningen av presteskaper være akselererende. Den norske kirke må få rammevilkår som setter den i stand til å opptre rekrutterende for å opprettholde sin karakter som landsdekkende.

Ved siden av de budsjettbehovene som allerede i dag er synlig gjennom bevilgninger til Den norske kirke i statsbudsjettet, er det viktig at de mange indirekte kostnadene knyttet til drift og administrasjon av Den norske kirke legges inn i budsjettene. Dette handler om oppgaver som i dag løses av departementene, gjennom fellestjenester i staten, kostnader knyttet til pensjonsordningen, utgifter ved å etablere et arbeidsgiverapparat som er uavhengig av staten med mer. Dette er kostnader som må sikres i varige driftsmidler. Etablerte forpliktelser som opparbeidede feriepenger må sikres ved virksomhetsoverdragelsen. Videre må det 2017 tas høyde for ekstraordinære kostnader knyttet til etableringen av Den norske kirke som en selvstendig virksomhet, herunder behovet for egenkapital.

Unio er opptatt av at prestene etter virksomhetsoverdragelsen skal ha gode medbestemmelsesordninger også utenfor staten. Det er derfor viktig at det i overføringene til Den norske kirke er tatt høyde for at OU-midler kan videreføres på dagens nivå. Dette er avgjørende for at den kompetansen som fagforeningene har bygget opp kan tas vare på og videreutvikles. Medbestemmelse og samarbeid vil være svært viktig i den fasen som ligger foran Den norske kirke.

Vennlig hilsen
Unio

Ragnhild Lied
Leder

Erik Orskaug
Sjeføkonom

Kopi:

Statsministeren
Statsrådene
Parlamentariske ledere for regjeringspartiene
Regjeringspartienes grupper på Stortinget

Vedlegg: Unios satsingsforslag statsbudsjettet 2017

Tabell 4 viser Unios satsingsforslag for 2017 der disse er tallfestet. Flere av forslagene kan også gjennomføres allerede i Revidert budsjett 2016 for raskest mulig å bekjempe den stigende arbeidsledigheten.

Tabell 4: Tallfestede satsingsforslag for 2017, mill. kroner, påløpt virkning (helårsvirkning)

Arbeidsmarkedstiltak, økning på 2000 ordinære tiltaksplasser	320
Kommuneøkonomien frie inntekter	2000
-Bemannings- og pedagogkrav barnehage	400
-Kompetansestrategi i barnehagene	440
-Lærertetthet 1.-4. trinn	440
-Lærertetthet ungdomstrinnet	400
Ekstraordinært vedlikehold av barnehager, skoler, sykehjem mv	1000
Opprustning av idrettsanlegg og bygging av flerbrukshaller	150
Rehabilitering	500
Tilskuddsordning ergoterapeutårsverk (90 kommuner)	23
Fysioterapeuter med driftstilskudd knyttes til Norsk Helsenett	113
Spesialisthelsetjenesten	3000
Basisbevilgning universitet og høyskoler med liten FoU-andel	100
Basisbevilgningen til forskningsinstituttene	100
Rehabilitering og vedlikehold av bygg	300
Omstillingspakke Innovasjon Norge for grønne arbeidsplasser	500
Redusert arbeidsgiveravgift for gründere og oppstartbedrifter	150
Økt fagforeningsfradrag	50
Ny teknologi i fergeflåten	100
Nettolønnsordning NOR-skip, oppheve taket	300
Fullverdig nettolønnsordning for NIS-skip	120
Sum (ufullstendig)	10 500

Inndekning

Inndekningen tas dels i oljefondet, dels ved reversering av skattereduksjoner i årene 2014-2016 og dels ved forslag til utvidede skattegrunnlag og andre skatteøkninger, se forslag side 12.

Unio har over 330.000 medlemmer: lærere, lektorer, førskolelærere, sykepleiere, forskere, politi, prester, fysioterapeuter, ergoterapeuter, diakoner, skatterevisorer, konsulenter, ledere, radiografer og maskinister

Unio vil sikre og videreutvikle velferdsstaten og samfunnets fellesverdier : sikre full sysselsetting : øke forskningen : kjempe mot offentlig fattigdom og privatisering av sentrale offentlige tjenester : øke verdsettingen av utdanningsgrupper i offentlig sektor : sikre gode trygde- og pensjonsordninger

Unio

UTDANNINGS
FORBUNDET

**FORSKER
FORBUNDET**

**POLITIETS
FELLESFORBUND**

 Presteforeningen

ergoterapeutene

 **AKADEMIKER
FORBUNDET**

 Det Norske Diakonforbund
The Norwegian Association of Deacons

**Skatterevisorenes
Forening**